До спеціалізованої вченої ради К 26.130.03
у ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
(03113, м. Київ, вул. Лагерна, 30-32).

В І Д Г У К

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Лемака Василя Васильовича на дисертацію Золотухіної О.М. на тему: «Функціональне призначення нотаріату: теоретико-правові аспекти» поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук по спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Якість та ефективність здійснення нотаріальної діяльності насамперед обумовлені функціональним призначенням нотаріату як в плані впливу на правову сферу життєдіяльності суспільства і держави, так і в плані належного забезпечення потреб та інтересів громадян у нотаріальному посвідченні юридичних фактів. В науковому та практичному аспектах найбільш витребуваними є ті наукові дослідження питань нотаріату, які стосуються теоретико-правового пізнання закономірностей його функціонування, що дозволяє на загальнонауковому та конкретно науковому рівнях з'ясувати його призначення як теоретико-правового феномену. Тому наукові дослідження питань функціонального призначення нотаріату крізь призму теоретико-правового пізнання мають високий ступінь актуальності, є витребуваними, оскільки дозволяють сформувати теоретико-методологічний потенціал для подальшого вивчення питань нотаріату та нотаріальної діяльності на рівні галузевих юридичних наук, становлять основу для вироблення практичних рекомендацій щодо удосконалення функціонування нотаріату.

Актуальність теми дисертаційної роботи Золотухіної О. М. доводиться також сучасними трансформаційними процесами, які відбуваються в правовій сфері, суттєвим збільшенням обсягу нотаріальної практики, що потребує наукового

Scanned by CamScanner

переосмислення функціонального призначення нотаріату в цілому з метою подальшого збалансування потреб населення у нотаріальних послугах, забезпечення їх доступності, повноти та якості. Це вимагає вироблення науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення правового забезпечення функціонування нотаріату, подолання існуючих дуалістичних засад його функціонування, що засноване на поділі нотаріату на державний і приватний, оптимізації повноважень суб'єктів нотаріальної діяльності (с. 3–4).

Актуальність теми дисертації Золотухіної О.М. підтверджується також і станом наукової розробки теоретико-правових аспектів функціонального призначення нотаріату. Сьогодні в теорії права теоретико-правові аспекти функціонування нотаріату не отримали належної наукової розробки, окремі питання функціонування нотаріату розкриті епізодично в межах галузевих юридичних наук, водночас як теоретико-правова проблематика питання функціонування нотаріату в теорії права майже не досліджувались.

Вказаним і обумовлюється своєчасність та актуальність дисертаційної роботи О. М. Золотухіної, в якій дисертантка намагалася, зокрема: 1) провести аналіз та розкрити особливості історіографії наукового пізнання функціонального призначення нотаріату в правовій доктрині, а також здійснити періодизацію історії становлення правового забезпечення функціонального призначення нотаріату в Україні; 2) встановити методологічну основу наукового дослідження теоретико-правових аспектів функціонального призначення нотаріату; 3) узагальнити і охарактеризувати ознаки функцій нотаріату, на підставі чого удосконалити визначення поняття «функції нотаріату»; виокремити та обґрунтувати критерії класифікації функцій нотаріату, на підставі яких встановити їх різновиди та надати їх характеристику; 4) встановити та розкрити особливості форм і методів реалізації функцій нотаріату, надати визначення поняттям «форми реалізації функцій нотаріату» та «методи реалізації функцій нотаріату», а також виокремити й охарактеризувати їх різновиди.

Виконання зазначених завдань дисертаційного дослідження свідчить про досягнення автором мети дослідження, а саме: встановити теоретико-правові

Scanned by CamScanner

аспекти функціонування нотаріату, надати їх характеристику, виявити недоліки та обґрунтувати практичні рекомендації удосконалення функціонування нотаріату в Україні.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, які структуровано на вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (325 найменувань) та додатків.

Виходячи зі змісту дисертації, можна зазначити, що дисертанткою опрацьовано широке коло дисертаційних і монографічних робіт із зазначеного питання як українських, так і іноземних правознавців; проаналізовано норми чинного законодавства України, акти судової практики; використано матеріал енциклопедичних та навчальних джерел; опрацьовано широкий спектр матеріалів, які розміщені на ресурсах офіційних електронних видань. Все це дає можливість зробити висновок, що з теоретичної та практичної точок зору тема дисертаційного дослідження розроблена ґрунтовно. Безперечно цьому сприяла фундаментальна методологічна основа дисертаційного дослідження, оскільки автор продемонстрував вміння професійно використовувати в дослідженні функціональні можливості світоглядних, загальнонаукових і спеціально-наукових методів, що можуть бути застосовані до вивчення теоретико-правових аспектів функціонального призначення нотаріату. Слід позитивно відзначити спробу автора окремо ґрунтовно розкрити функціональний потенціал зазначених методів для дослідження теоретико-правових аспектів функціонального призначення нотаріату.

Наукова новизна одержаних результатів (наукових положень, теоретичних узагальнень, висновків та пропозицій) випливає із актуальності теми дослідження. В цілому ж наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що вона належить до одних із перших сучасних наукових досліджень, в якому комплексно вивчено теоретико-правові аспекти функціонального призначення нотаріату. Положення наукової новизни отриманих результатів автором справедливо структуровано на ті, що отримані вперше, ті, що удосконалено, і ті, що дістали

Scanned by CamScanner

подальшого розвиту. Найбільш важливе значення з теоретичної та практичної точок зору мають положення наукової новизни, що стосуються:

1) періодизації історії становлення правового забезпечення функціонального призначення нотаріату в Україні в межах пострадянського та сучасного етапів;

2) узагальнення та характеристики ознак функцій нотаріату, а також уточнення визначення поняття «функції нотаріату»;

3) класифікації функцій нотаріату за критеріями: а) суб'єктів реалізації (функції, які реалізують нотаріуси; державні нотаріальні контори; державні нотаріальні архіви; посадові особи органів місцевого самоврядування; консульські установи); б) територіальних меж поширення (міжнародно-правові та внутрішньодержавні); в) мети реалізації (правозахисна; правотворча; правотлумачна; правозастосовна; правоохоронна); г) змісту (посвідчувальна; гарантуюча; контрольна; уповноважуюча; попереджувальна; правореалізуюча; системоутворююча; фіскальна; інформаційна; консультативна; освітньо-професійна) тощо;

4) категоріального визначення поняття «форми реалізації функцій нотаріату» та положень про їх різновиди (правові та організаційні форми реалізації функцій нотаріату);

5) формулювання поняття «методи реалізації функцій нотаріату» та характеристики їх різновидів (імперативного та диспозитивного методів);

6) положень про напрями вдосконалення правового забезпечення функціонування нотаріату в Україні та практики функціонування нотаріату в Україні.

Зміст положень, що віднесені автором до положень наукової новизни одержаних результатів, свідчить про авторський підхід до вивчення проблематики теоретико-правових аспектів функціонального призначення нотаріату.

Важливе практичне значення мають обґрунтовані автором напрями вдосконалення правового забезпечення функціонування нотаріату в Україні, які

Scanned by CamScanner

відображені у виглядів відповідних законопроектних пропозицій, що вміщені у додатках до рецензованої дисертаційної роботи.

Слід позитивно також відзначити спробу автора розкрити напрями удосконалення практики функціонування нотаріату в Україні, а також напрямами розвитку наукового дослідження функцій нотаріату, що надає тематиці наукової роботи та результатам здійсненого дослідження перспективного значення.

У висновках автором за результатами проведеного дослідження викладено найбільш важливі науково-теоретичні положення, які дійсно відображають зміст дисертаційного дослідження, результати використання різних методологічних прийомів дослідження, авторські ідеї, які засновані на дослідженому емпіричному матеріалі.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що викладені в дисертації положення, узагальнення та висновки можна використати у: науково-дослідній роботі – для подальшого розвитку теоретико-правових знань юридичної науки, які стосуються функціонування нотаріату; правотворчій діяльності – з метою вдосконалення правового забезпечення функціонування нотаріату; практичній діяльності органів і осіб, які вчиняють нотаріальні дії – для підвищення якості їх роботи та вдосконалення реалізації функцій нотаріату; викладацькій діяльності – під час підготовки підручників і навчальних посібників з навчальних дисциплін «Нотаріат України» та «Нотаріальний процес України».

Разом із низкою позитивних моментів дисертаційного дослідження, яких в роботі значно більше, потрібно відмітити і наявність певних дискусійних положень.

1. У підрозділі 1.1. дисертації автором здійснюється аналіз досить широкого кола поглядів вчених, мислителів минулого, що стосуються розуміння функціонального призначення нотаріату, оскільки охоплює значний проміжок часу – від Античності до сучасності. Провести їх ґрунтовний аналіз досить складно через кількість поглядів, їх різновекторність та складність самого нотаріату як функціонального явища. Враховуючи кількість поглядів вчених і

Scanned by CamScanner

мислителів милого доцільно було б обмежити дослідження сучасними науковим розробками проблем функціонального призначення нотаріату, більше акцентувати увагу на ідеях американських та європейських вчених, які досліджують питання функціонального призначення нотаріату. Це мало б більш конкретний характер проведеного дослідження та посилило б аргументацію автора тих положень, які характеризують сучасний стан наукової розробки функціонального призначення нотаріату.

2. Надаючи визначення поняттю «функції нотаріату» (підрозділ 2.1.) автором допускається певна дискусійність в його змісті. Зокрема, зазначається, що «*…функції нотаріату походять від функцій юридичної практики та правозастосування…*», хоча правозастосовна практика в юридичній науці визнається самостійним різновидом юридичної практики. Окрім того, автором зазначається про «*націленість функцій нотаріату відповідним механізмом їх реалізації*», водночас у змісті дисертації вказана особливість функцій нотаріату, що закладена в основу їх понятійного визначення, розкрита лаконічно та неоднозначно, що потребує пояснення зі сторони дисертантки під час публічного захисту.

3. У змісті дисертації автором досить часто піднімається питання статусу нотаріату як інституту, що породжений громадянським суспільством та державою (с. 44-46), що здатен збалансувати приватні і публічні інтереси (с. 52-53), обґрунтовується ідея про недопустимість подальшого збереження поділу нотаріату на державний та приватний (с. 145-147). Однак в самій роботі автор остаточно не встановлює роль держави у функціонуванні нотаріату, особливо в сучасних умовах його розбудови в Україні, вдосконаленні його функціонального призначення.

4. Окрім того, в контексті подальших наукових досліджень теоретико-правових аспектів функціонального призначення нотаріату, дисертантці доцільно більше уваги приділити питанням удосконалення правового статусу суб'єктів нотаріальної діяльності крізь призму функціонального призначення нотаріату, посилити наукову роботу порівняльно-правовими дослідженнями

Scanned by CamScanner

функціонального призначення нотаріату в Україні та інших країнах Європейського Союзу, акцентувати увагу на аксіологічних вимірах нотаріальної діяльності; забезпечення взаємодії суб'єктів нотаріату з суб'єктами державної влади, інституціями громадянського суспільства тощо.

Однак, попри зазначені зауваження, можливо констатувати, що в цілому вони не применшують позитивного значення дисертації. За темою дисертації та відповідно до її змісту автором опубліковано сімнадцять наукових праць, серед яких п'ять – у фахових виданнях з юридичних наук, зокрема одна стаття – в фаховому виданні іноземної держави, а також дванадцять тез доповідей, опублікованих за результатами проведення міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій. Ці публікації за змістом відповідають темі дисертаційного дослідження. Опубліковані праці автора присвячені різним аспектам досліджуваної проблеми і не дублюють одна одну. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук повністю відображає зміст дисертації і висвітлює її основні положення.

Вважаємо, що дисертаційне дослідження на тему: «Функціональне призначення нотаріату: теоретико-правові аспекти» відповідає спеціальності 12.00.01 — теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень, а також вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій, визначених п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, а його автор – Золотухіна Ольга Миколаївна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за вказаною спеціальністю.

5 червня 2018 р.

Суддя Конституційного Суду України,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України **В. В. Лемак**

Підпис Лемака В.В. засвідчую
Управління роботи з персоналом
головний спец.
посада, підпис

Scanned by CamScanner